

Egy modern teizmus és az isteni rokonszenv.

I.

Bármely szemszögből nézve a szeretet az egész teremtés legfontosabb misztériuma. Misztériumokkal találkozunk minden oldalról, a fájdalom, a rossz, a halál misztériumaival. Nehéz terheikkel mind reáfeküsznek az emberi lélekre. Az élet maga, azt mondottuk, a misztérium születése. A dolgok egész univerzális természete egy misztérium. A szeretet, azonban, minden más feletti misztérium. Önmaga egy misztérium s mégis a legnagyobb erőt adja, hogy ezáltal a fájdalom terhét elviseljük, világa győz a gonosz sötétség felett, áttörvén még a halál misztériumát is a reménység és hit által. A materiális világegyetemben, habár terjedelmében végtelen, semmi nem hasonlítható össze a szeretet titokzatos jelentőségével. A szeretet világosságával és hatalmával, megmérhetetlen mélységeivel és fenséges magasságaival egyetlen misztérium s ugyanakkor páratlan kinyilatkoztatója a más misztériumokban található legnemesebb igazságnak.

Hogyan helyezhetjük fejtegetésünket a szeretetről afölé, ami mindennapi és érzélgős, kábító és üres? Megpróbálhatjuk legelőször úgy venni, mint a teremtés egy tényét. Egy tény. Mit jelent ez?

A szeretet jelentősége, mint kinyilatkoztató tényé, óriási fontosságot nyert a modern teista számára. A szeretet a világban volt az ember előtt. Az élet alacsonyabbrendű lényekben is jelentkezett, de az-emberben csodálatos és gyönyörű fejlődést ért el. Megteremtette az emberi családot és az emberi társadalmat és inspirálta az ember-testvériség előre meglátására. Megkapó visszapillantani és látni azt, hogy az ember saját eszményítő tehetségeiből miképpen teremtette meg Isten fogalmát, mint a szeretet Istenéét. E gondolatra a nagy próféták Hozseás és Ézsaiás jöttek rá. Páratlanná lett Jézusnak s néhány tanítványának szívében és lelkében.

Mások elveszítették, megtartván azt csupán formális, üres szavakban.

Jób századokkal ezelőtt a magasság felé emelte az emberi kiáltást: „Oh ha tudnám, hol találhatnám meg őt!” Sok emberi szív felkiált ma: „oh ha tudnám, hogy Valaki törődik velem!” Feleletet találni e kiáltásokra próbára teszi a legbensőbb és kétségbevonhatatlan meggyőződést. Valóban a világegyetem önmagát teszi őszintén próbára. Az emberi értelem egyenesen a Valóságba néz, hogy meglássa, amit az ténylegesen kell mondjon önmagáról. Óriási dolog, mikor az emberi értelem szabadnak érzi magát, hogy ezt megtegye. A hagyományok híve lenézheti ezt, mint szerénytelenséget, pedig ez nem az. Valószínűleg a legistenibb dolog, amit mi teszünk. A lélek kutatása ez a legéltetőbb igazság után. A lélek ösztönös reagálása a fejlődés törvényére. Ha valaki arra törekszik, hogy fejlődjék „keresnie kell és talál“, az értelem viszont arra való, hogy keresse, kutassa az igazságot.

Az emberi elmék és szívek egy mérhetetlen materiális világegyetem nyomását soha nem érezték annyira, mint e modern világban. Ez az érzés azért is erősebb, mivel mi most többet ismerünk a valóságnak ez arculatából. A nagy természet ily arculata egyenesen ránk nehezedő. A mechanikai erők univerzálisan működésben vannak, törvény szerint működnek s amennyiben ránk vonatkoznak, korlátlanul és könyörtelenül. Életet adnak nekünk és életet vesznek el tőlünk. Csak akkor látszik, hogy ellenőrizzük őket, amikor engedelmeskedünk nekik.

*„Az ár nem emel gátat saját dölyfének,
Hogy az igaz embert ne temesse el,
Sem a villámlás nem halványul el,
Hogy erénye felcsillogjon.“*

Meglepő, hogy az emberek mily gyakran esnek kísértésbe, számításán kívül hagyván a dolgok természetének ily arculatát, mikor megkísérlik, hogy maguk részére egy vallásos életfilozófiát alakítsanak ki. Nem olyan könnyű azonban figyelmen kívül hagyni a mechanikai erőket, amikor mi magunk vagyunk az áldozatok, áldozatai a fájdalomnak és a rossznak, a halál sötét tervezéseinek, melyeket ellenünk és szeretteink ellen irányít; a természet törvényeinek, erőinek; áldozatai magának a nagy természetnek, mely univerzális, személytelen és elháríthatatlan. Folytathatók ezt tovább és kimutathatók, hogy milyen gyakran áldozatok vagyunk,

de időközben meg kellene álljunk, mert megjelenik a szeretet minden csodálatos misztériumával, mint egy tény a nagy természet gépezetében.

Gondolkozzunk, mit értünk ezalatt. Értjük a konzseniális lelkek spontán vonzalmát, az éveken át tartó közeli, belső barátság kötelékét, a pajtáság összefűző szálait, a szerető ragaszkodáson felépült házaselet kapcsait; a legdrágább dolgokat, amiket csak ismerünk. Értjük az ifjúság lelkes szenvedélyét. Emerson mondotta: „A szenvedély újra teremti a világot az ifjúság számára. Minden dolgot élővé és fontossá tesz.“ Értjük a jóakaratot, mely a spontán vonzalmon kívül létezhetik, a jót és igazat akarva; a szenvedélyt az emberi jóért és szolgálatért; az akaratot, hogy jóindulatúak, segítők és rokonszenvezők legyünk. Értjük a legkonstruktívabb erőt az emberi társas életben. Az emberi szív minden ily kisugárzását a szeretet jelenti, mely egy fenséges lelkiesség.

Hogyan lett nyilvánvalóvá bennünk? Valaki azt mondhatja, hogy a nemiségen és a társadalmi ösztönökön keresztül. Én azt felelem, hogy azok pusztán csak az utat jelzik, amelyen jött, az ajtót, amelyen át feltűnt. Ezzel nincs megmondva, honnan jött, hogyan tűnt fel az úton, vagy hogyan érkezett az ajtóig. Csak itt van, a lelki jellemvonásaival és kvalitásaival. Itt van az érték szintartalmával, amelyhez hasonlót nem találni sehol a nagy természetben. Az emberi természet valami különbözőt tartalmaz, mint a mechanikai, vagy, amit mechanikai természetnek vélünk.

Az emberi értelem önmagában egy misztérium ebben a gép-univerzumban, de az ember erkölcsi és lelki természete a legnemesebb kifejezésén, a tökéletes szeretetben, a legfőbb misztérium. Lényeges természetében titokzatos. Gondoljatok paradoxonjaira! Például, a szeretet egy új és szokatlan erőt ad az állati „élni akaráshoz“, az önfentartás ösztönéhez. A szeretet egy tágabb életet fog át másokkal, vagy mások közösségének életével. Megvalósítja a tágabb életet. De eljöhét az idő, midőn valaki fel kell, hogy áldozza a szűkebb életet a tágabbért, az egyéniséget a mások vagy a közösség javáért. Ebben van a legfőbb misztérium, mert a nagy természet megszámlálhatatlan éveken keresztül próbálta az egyént erőssé és uralkodóvá tenni s ezért minden más egyebet fel kellett áldoznia. A szeretet azonban önmagát adja.

Honnan jött ez a titokzatos tény? Nem a semmiből. A józan gondolkodás megtiltja nekünk azt mondani, hogy a semmiből jött és csupán itt van. A hangsúly arra esik, hogy a materiális világegyetem egy egészen kis darabján van valami valahonnan:

emberi természet a nagy természetben, szeretet a mechanikai erők, mint a gravitáció, villamosság, magnetizmus, a vonzó- és taszító erők közepette. A szeretet azonban másfajta erő, egy lelki erő. Ismerjük tapasztalat által. Az emberi természetnek meg van a tehetsége a szeretetre. Ez a legfőbb kifejezője az ember erkölcsi és lelki természetének. Ennélfogva a valóságban valami megfelelők kell, hogy létezzék. Egy forrás, mely hasonló a szeretethez, hogy számot adjon róla.

II.

Nagy segítség volt a modern teista vallásos filozófiájának a tudomány azon bizonyítása, melyhez a fundamentális valóság utáni kutatásában érkezett el. S mely szerint a tudomány konkluziója legjobban matematikai szimbolumokban fejezhető ki, azaz, a gondolat értelmében, egy gondolkozó gondolatának értelmében. A bizonyítás mélységesen fontos a kérdés szempontjából, amelyet oly gyakran felhoznak azok, akikre reánehazedik a nagy természet mechanikai aspektusa. Azt kérdezték, hogy „a dolgok természetében hol találjuk meg az intelligencia bizonyítékát, az emberi idegrendszerrel eltekintve?” A felelet az látszik lenni, hogy maga a világegyetem egy ily bizonyíték.

De még egy kényesebb kérdés merült fel: „Hol fedezünk fel jóakaratot a dolgok természetében?” A kérdés kézzelfogható velejárója az, hogyha a dolgok természetében nem tudunk jóakaratot felfedezni, az nem is létezik. Amikor a modern teista szemben találja magát e kérdéssel: egy másik kérdéssel igyekszik arra válaszolni! „Hol találhatja meg a jóakaratot? Végig seperné az eget vagy vegyelemezné az atomokat, hogy megtalálja?” Tüstént válaszolna, mondván, hogy ő maga nem a fizikai dolgokban keres jóakaratot, hanem a lelkiekben. És hol vannak azok? Az emberi lényekben. A modern teista hiszi, hogy a válasz elsőrendű fontossággal bír. Az ember erkölcsi- és lelki természete a valóságnak egy kifejezése. Az emberiség a valóság alaptermészetéről épp oly határozottan és igazán mond valamit, amint az atom, vagy a csillagos ég, az idő vagy tér, vagy a dolgok természetének bármely más arculata. Az ember belső életének a természete önmagából a világegyetemben egy hasonlóságra következtet, amelyből kifejtett és amelyben egy részt alkot. Ez elsőrendű fontossággal bíró konkluzió. Amint mondtam, nem találtam soha eredményesen meg-

cáfolva. Az Univerzum-gondolkozó, amely gondolja a világegyetemet, gondolja az emberi lelket, annak életét és hivatását, szükségének kielégítését, lelki lényegének a törvényeit, máskülönben nem tudott volna élni. Az ember erkölcsi és lelki természetének implikációi önmagukról egy oly hasonló valóságra kell, hogy következtesse, amelyből kifejtettek.

Ha a világegyetem alapstrukturája legjobban a tiszta gondolat értelmében fejezhető ki, az Univerzum-gondolkozó gondolatai akarat-gondolatoknak tűnnek fel. Valamit keresztülvisznek és a keresztülvívés bizonyítéka annak, amit mi akaratnak nevezünk. Amikor az ember lelki strukturájához fordulunk, természetének implikációihoz, lelki életének lelki törvényeihez, lelkiismereti adottságainak, erkölcsi ítéletének, lelki értékeinek a jelentőségéhez: semmi sem látszik egyszerűbbnek, sem szükségesebbnek, mint azon következtetés, hogy az egyetemes akarat egy bennünk lévő erkölcsi akarat, mely valami lelki dolgot igyekszik keresztülvinni a mi emberi világunkban, s a mi emberi együttműködésünk által.

Elérkeztünk tehát egy egyszerű, természetes és józan-észszerű mély lényeggel bíró konkluzióhoz és mi a legtöbbet kellene, hogy előhozzuk ebből, úgy a határolt értelem, mint a határtalan, de logikus elképzelés hatalma által. A matematikai elképzelés páratlan hatalma volt az, ami képessé tette a modern fizikusokat, hogy oly mélyen behatoljanak a világegyetem strukturájába s azt a gondolat egy strukturájának találják. A lelki elképzelés lehető legnagyobb erőfeszítése kellene ahhoz, hogy az Univerzum gondolkozó lelki természetét elképzeljük.

Eddington kijelenti, hogy amíg, mint tudós a „személyes Isten“ kifejezést nagyon idegenkedve használja, tekintettel a hagyományos mellékértelemre, melyet ehhez fűztek, mégis, amint mondja: „gondolatom szerint a láthatatlan világ valóságos lényege olyan, amelyet a személyiség koncepciója kellene, hogy uraljon.“¹ Azaz meg kellene közelítenünk a lelki Valóságot a személyiségünk-ből vett szimbolumokkal, amelyenek az intelligencia és az emberi akarat, a személyiségnek az elemei, amelyeket nem szükséges leszűkíteni egy lényre, aki korlátozva van a térben a forma és körvonal által, hanem egy jelenlétnek tulajdonítani, aki egyetemlegesen immanens, mint a gravitáció, mint minden gondolata az Univerzum-gondolkozónak önmaga immanens kell, hogy legyen. Ezek a gondolatok itt a hangsúly kedvéért ismételtetnek meg.

¹ Eddington : A tudomány és a láthatatlan világ. 82 old.

Hogy kellő mértékben felfoghassuk azokat, elképzelésünket a legmesszebbmenőleg meg kell erőltetnünk és így látni meg az Istenfogalmat a gondolatunk szerinti legistenibb értelemben. Ha meg látásaink nem is érnek fel a valóság értékével; eszményeink, még mindig tovább tudnak lelkesíteni és megnyugtatóni. Mi legalább elképzelhetjük a nagy Lelket, mint a legfőbb, mindent magába záró és felfogó személyiséget, a szeretetnek és erkölcsi kiválóságnak a legtöbbszörét.

Hogyan képes egy modern teista megtartani az isteni rokonszenv valamely fogalmát? Azáltal, hogy nyomon követi lelki természetünk implikációit, hogy következtet a Valósággal való hasonlóságra, amelyből kifejtettünk; használja lelki életünk szimbolumait, intelligenciát és erkölcsi akaratot, az igazságnak lelki értékeit, jóságot és szépséget, szeretetet, rokonszenvet és aggodást, amelyeket mi csak tökéletlenül tudunk alkalmazni a Végtelenségre, de amelyek segítségével bizalommal és megértéssel közelíthetjük meg azt. Amint érezzük az erkölcsi törvény obligációit, érzékelhetjük a Törvény-adó jelenlétét. Amint érezzük lelki életünk implikációit, érezhetjük a nagy Lélek jelenlétét, akihez lelkesedéseink és szükségérzeteink emelkednek. Ahogyan életünk nagy megpróbáltatásainak rokonszenves megértése iránt mélyszéges szükségét érezzük, érzékelni tudjuk az isteni rokonszenv jelenlétét, mely végtelenül törődik velünk minden általunk ismert aggodáson felül.

Hol találhatjuk meg az ily ideáлизmusnak legmegfelelőbb kifejezését? Az ember lelkeségének legfőbb kifejezéseiben, kiváltképpen Krisztusban s a Krisztushoz hasonló lelkekben. Egy eszmény meg van rajzolva az evangéliumokban. Jézus páratlan bepillantást mutatott a lélek igazságaiba. Megmutatta abban azt, ami volt és amit gondolt. Ő tudott tanítani, mert azt élte meg, amit tanított. Benne az ismeret teljes volt. Az ő lelkéből következettünk a nagy Lélek természetére. Az ismeretes frázis szerint: „Isten olyan jó kell, hogy legyen, mint Jézus, mint minden hozzá hasonló lélek.“ Mindezekből az Univerzum-gondolkozó hasonlóságára következettünk. Jézusnak az Isten Atyát jelentett. Követvén a gondolatát, Isten, a mi Atyánk. Megint egy szó, melyet csak mint szimbolumot használhatunk, mégis igaz és megnyugtató, legmegfelelőbb kifejezése saját ideáлизmusunknak. Ha valaki habozik az „Atya“ szót használni, amint valóban idegenkedhetik a „személyes Isten“ kifejezéstől, gondolhat az Atyaságra, Anyaságra, Szeretetre. Ezek a lelkeség attributumai, a Végtelen-létezés minőségei. E modern világban sok embernek volt része e szavakból

származó nehézségekben s most, amikor Istenről, mint Atyáról beszélünk, az Atyaságnak a belső jelenvalóságára gondolunk.

Beecher egyszer egy nagy lelki élményét mondta el. Az erdőben sétálva váratlanul megvilágosodott előtte, hogy nem szükséges akármit elhinnie Istenről, ha az nincs összhangban Jézus tanításával és egyszerre a régi teológiának egy terhe esett le a lelkéről. Jézus, aki érzékeny volt az emberi sors keserűsége iránt, érzékeny volt a lélek legmagasabb igazságaira is, amelyeket ő Isten szereteteként hitt. Az életben sok dolog nehéz és sötét, de Jézus a léleknek egy oly fajtáját érezte meg, amely velünk van a nehézségben és a sötétségben, még a gonosz sötétségében is. Jézus hirdette, hogy az isteni szeretet állandóan feszíti szívünk húrjait, amíg önmagunkba szállunk s visszaindulunk az Atya hajlékába.

Egy modern teizmus az isteni rokonszenvről vallott filozófiájában nem kísérelné meg sokat hozzáadni a tékozló fiú példázatában lévő implikációkhoz. A példázat egy pontot emel ki, Istennek, mint Atyának az Atyaságát. Jézus kijelentette, hogy az állandó. Ma a példázatot a lelki törvény értelmében magyarázzuk. Ha bűnözünk, úgy aratunk, amint vetünk, de amikor önmagunkba szállunk, arra törekedünk, hogy visszanyerjük, visszabünhődjük jobbik önmagunkat. Sebhelyek fokozatosan gyógyulnak be és takartatnak el egy új élet által. Ez nagyon sokat mond kevés szóban s az alapelv benne van. És ott van a lelki dolgok bizonyossága, a legmagasabb idealizmusunk zsinórmértéke. Hol fedezünk fel jóakaratot a dolgok természetében? Az emberi jóakarát legnemesebb kifejezéseiben. Ezekről nézünk a forrásra, vagyis következtetünk. S azok megnyilatkoznak. Jelenvoltukat érezzük az ujjongó és diadalmaskodó ember-lelkiségben. Az isteni rokonszenv kevesebb nem lehet. Végtelenül többnek kell lennie, de állandóan hasonló az emberi szeretethez és rokonszenvhez, amennyire és amily gyorsan fejlődünk lelkiekben.

III.

A mehanista és humanista kizárta az isteni rokonszenvet; a modern teista azon igyekszik, hogy visszahozza. Valami, amit tudományosan nem lehet bebizonyítani. Azonban következtetni lehet egy valaki által, akinek számára az adat kielégítő. A modern teistának az a célja, hogy a tények bizonyítható értékének állítása

által és lelki lényegünk implikációi által tegye kielégítővé az adatot. Ilyen kielégülések nélkül a vallás-filozófia épp azon a ponton hül ki, ahol az emberi léleknek szüksége van melegre. Nem gondoskodik semmi forrásról a belső élet legmélyebb szükségletei tekintetében, melyek elkerülhetetlenül kifejezői lelki természetünknek s amelyek tehát igazoltan tekintenek a Valóság felé kielégülésért.

A rokonszenv, „egy más szenvedő iránti mély gyöngédséget jelent.“ A modern teizmusnak oka van következtetni, hogy az Univerzum-gondolkozó szívében egy isteni rokonszenv van szenvedéseink iránt, mély gyöngédség szomorúságaink és gyászaink, emberi küzdelmeink, erőfeszítéseink és mindaz iránt, ami túl- és meghaladja értelmünket. A nagy Lélek a szeretet lelke s a valódi szeretet rokonszenvteljes kell, hogy legyen.

Egy modern teista nem habozik azt mondani, hogy „kell“. Hogy az erkölcsi imperatívusok egyszerűen nemcsak az emberek lelkére, hanem úgyszintén a nagy Lélekre is vonatkoznak. Ezt állíthatjuk tisztelettel, de határozottan. Az ember-faj nem kérte, hogy létre-jöjjön. Egy kozmikus ösztön létrehozta. Lehet argumentálni, hogy egészben véve és az emberi lények nagy többségére nézve az élet java és áldása messze a fájdalom fölé emelkedett. Az emberiség az erkölcs nélküli állati természetből a lelki cél felé halad, diadalmaskodván gondolatunk felfogó erején túl. Mégis mindannyian ismerünk embereket, akiknek szenvedésük és fájdalmuk meghalad minden határt, amit emberileg igazságosnak foghatunk fel. Az ég felé kiáltják a dolgok rendszerének kárhóztatását, kivéve, ha azokban van egy isteni megértő rokonszenv, szájalom, istenien drága gyöngédség, mialatt a szenvedő emberiség megpróbálja felfedezni az utat és az igazságot, összegyűjteni erejét és bátorságát, hogy rálépjen az útra és megélje az igazságot.

Továbbá vannak „beteg lelkek“. Mi van azokkal? A világ igen terhes volt számukra. Kit terhel a felelősség? Megtévedtek. Ki tudja miért? Ki tudja, hol nyugszik az erkölcsi felelősség a bűnért. Milyen könnyöretre méltó a „beteg lélek“ a bukás és önvád, a reménytelenség és meghiusulás érzésével, mely egy teljes kétségbeesés lehet! Milyen könnyöretre méltó a sóvárgása rokonszenves megértésre, valami „dédelgető gyöngédségre,“ melybe belekapaszkodik és amely által megtartatik: az a reménység és erő, hogy a magas cél újra éledhet és gyógyulás állhat be! „A beteg lélek“ szükségérzetei azért vannak, hogy a világegyetem számításán kívül hagyja? Megengedhető, hogy ezek a személyi-

ségek a megsemmisülésbe sodortassanak? Emberietlennek látszik így gondolkozni. Hogy milyen mélyre süllyed az ember, nem jelent semmit. Az isteniség elemei még benne vannak. A „beteg lélekben“ nincsen-e valami isteni, a lelki mizéria és önmegvetés igazi értelmében, és ha így van, nem oszt-e erkölcsi parancsot a világegyetemre, hogy azt gyöngéden pártfogolja, nem csupán a szenvedéséért, boldogtalan állapotáért, hanem az isteni kvalitásaiért, amelyek benne vannak és amelyek érdemesek arra, hogy meggyógyíttassanak? Ha a mi emberi ítéleteink ilyen kérdéseket tesznek fel, a világegyetem válasza állhat-e alacsonyabb színvonalon, mint az emberi? Nem, ha erkölcsi attributumokkal bír, habár „jóval felsőbbrendűek, mint a mienk.“

„Erős gyermeke az Istennek, halhatatlan szeretet,“ mondotta Tennyson. Ebben a nevezetes állításban Tennyson nemcsak, mint költő, hanem, mint filozófus nyilatkozik meg. „Szeretet az Isten gyermeke.“ „Szeretet, élet Istennel!“ Minden szeretet, amit mi ténylegesen ismerünk tárgyilagos tapasztalat által, emberi szeretet; amit mi, mint isteni szeretetet ismerünk, az egy szubjektív hit-élmény, a mi emberi tapasztalatunkon alapulva. Ha a hit oly nagyon kicsiny is, de jól alapozott bátorságot érzünk, hogy azt tegyük, amit teszünk a hit minden más dolgaiban: hiszünk és hitünk világában cselekszünk. Ha a következtetésünk igaz, véghez kell vinnünk azt.

Az emberek, akik egészségesek és tehetők kevesebb nehézséggel találkoznak egy erős hit megszerzésénél, de akik betegek és szegények s akik szíveik rejtekében alig tudják megvalósítani, hogy némi bátorságot és hitet tudjanak megtartani, örvendnek, ha az isteni forrás határozott megsejtéseit bírják. Oly forrását, mely ismeri és törődik azzal, ami velük történik. Az emberi szeretet állandóan annak meglátására készíti bennünket, hogy minden más felett egy eszköz, melyen keresztül az isteni forrás valamit mond önmagáról s az élet minden misztériumáról. Az emberi szeretet mond valamit, amit a filozófusok, úgy látszik, nem tudnak elmondani csupán csak üres szavakban. Nap-nap után megerősítjük vagy aláássuk mások reményét és hitét, szerető vagy szeretet nélküli cselekedetekben. Amint Emerson kifejezte: „Nem tudod, hogy életed miféle argumentumot kölcsönzött szomszédod krédójához.“ Nincsen más olyan eszköz az isteni kinyilatkozásra, mint amit mi a szeretetben nyújtunk. Egy szenvedő mondotta nekem egyszer: „Érzem, hogy az Isten jó, mert ön eljött hozzám.“

A szeretet azt mutatja, hogy van megértés és van szimpátia. Azt mondják, hogy mikor Dr. S. G. Howe Bostonban a vakok iskoláját beindította, rájött arra, hogyha segíteni akar a vakokon, önmagát kell azok helyébe képzelni. Egy kötést tett a szemére, hordván azt minden napnak bizonyos szakában, hogy „megismerjen valamit abból, amit vakságnak neveznek.“ Ilyenfajta megértés és rokonszenv volt, ami képessé tette Th. M. Osbornet, hogy a gonosztevők és börtönrendszerek valóságos reformerje legyen. Ő megpróbálta önmagát a börtönben ülő gonosztevő állapotába helyezni. Azt sohasem lehet megtenni, csupán részben, de ő megpróbálta, hogy részben is megértse azt. És azon a megértésen keresztül kinyilatkoztatója lett a börtönigazgatás új útjainak és rendszereinek.

A társadalomnak közömbössége az ilyen ügyekkel szemben néha olyan szívtelennek tűnik fel, mint a hullámok nyers ereje. Oly sokan vannak közülünk, akik távoltartják magukat az ily dolgok látásától vagy hallásától. Csupán a hősiecs keves hallja „az emberiség mélyre süllyedt, szomorú muzsikáját“, s ők majdnem emberfeletti erőfeszítéseikben, hogy enyhítsék a szenvedést és az ő tehetségükben, hogy kinyilatkoztassák a boldogtalanoknak, hogy részükre ténylegesen létezik aktiv rokonszenv és megértés. Az ilyen erőfeszítések segítenek tovább kinyilatkoztatni a tényt, hogy Isten szívében szintén van rokonszenv és megértés.

Micsoda képben festi meg Dickens az isteni szánalmat a David Copperfieldjében, a tétkozló fiú példázatának egyenrangú másában. Valaki a tétkozló leány példázatának is vehetné. A bűnös Emilia elvándorol hazulról, az öreg nagybátyja kivételével mindenki úgy látszik gúnnyal megveti. Az öreg ember azonban elhatározza, hogy átkutatja a világot, mignem megtalálja és visszahozza a gyermeket. Valahányszor elmegy hazulról, azt követeli, hogy úgy hagyják a régi házat, amint ő ismerte. „Nem tudnám elviselni a látszatát sem, mondja ő, hogy a régi hely a gyermeket kitagadta, értetek ügyebár, hanem mintegy kísértse őt, hogy közelebbhúzódjék hozzá s talán, mintegy szellem a szélből és esőből, bekukucskáljon az ablakon a tűzhely mellett lévő régi helyre. Így talán bátorságot vesz, hogy reszketve belopódzék, lefeküdjék a régi ágyba, elpihentesse bágyadt fejét ott, ahol egyszer olyan vidám volt. Minden este, olyan pontosan, mint az este leszáll, a gyertya ott kell, hogy álljon a régi ablaküveg mögött, hogyha ő valaha látná, úgy tűnjék fel, mintha mondaná: „Jöjj vissza gyermekem, jöjj vissza“.

A szeretet mutatja, hogy az ilyen megértés és rokonszenv túléli a kiábrándulást és a reménység üzenetét hordja magában. Egy brilliáns, de ingatag jellem vallomása jut eszembe, aki elmondja letartóztatását, amint két rendőr kísérte a gúgyt-üző tömeg között s szégyenének és megaláztatásának e mély pontján egy barátja levette előtte a kalapját és tisztelettel hajolt meg a szomorúsága előtt. És ő ezt írta: „Ember kevesebbet jutott mennybe.“ Mennyire igaz ez! Oh, ha csak láthatnók, hogy egy-egy embertársunk hogyan mentődik meg a teljes kétségbeeséstől a jólelkűség egy őszinte megnyilvánulása által! Bízalom az emberiség igazságosságában és könyörületében nem csupán vigasztalás a szerencsétlenek számára, hanem bátorítás, hogy az emberiségen túl is gondoljanak és reméljenek. Ha ti önmagatokon az univerzum erős kezét érzitek, keressetek szeretetet ott, ahol megtalálhatjátok s megtalálván, kutassatok tovább. Ha másrésről kételkedtek, hogy ilyen dícsfényt adjatok életeteknek, adjatok ezt és ha ezt adjatok, kételkedésetek többé nem fog zavarni benneteket.

A szeretet mutatja, hogy hatalma van soh'sem adni fel a reményt. Emlékszem, hallottam egy öreg embert egy yorkshire-i faluban, akinek fia egy sajtó seb volt az ő életében. Az egyik szomszédja érdeklődött, hogyan viselkedik a fia. „Nagyon rosszul“ — volt a válasz. „Újra ivott és nagyon durván viselkedett.“ „Oh“ — mondta a szomszéd, — „ha az én fiam lett volna, eddig kidobtam volna“. „Igen,“ — mondotta az apa, „ugyanúgy tettem volna én is, ha az öné lett volna. De látja ő nem az öné, hanem az én fiam.“ Az ilyen emberi szeretet az isteni szeretet legmagasabb szimbóluma.

A szeretet mutatja, hogy hatalma van a kötelességérzetén túlmenni. Emlékszem, mennyire csodálkoztam egy leánynak anyjával szemben hónapokon és éveken át tartó, szerető gondoskodásán és aggodásán. Az anya borzasztóan beteg volt. Lehetetlen méltányolni, mennyire megpróbáló és mennyire terhes volt az anya iránti gondoskodás. Az anya által igényelt szolgálatok kimondhatatlanul zsarnokiak, visszataszítók, állandóak és nehezek voltak hónapról-hónapra, évről-évre. Gyakran csodálkoztam, hogyan bírja a leány, de ismertem ennek okát egy kifejezés értelmében, mely sokszor megmagyaráz ilyen misztériumokat: „A kötelesség néha megtántorodik, de a szeretet végig kitart.“ A kötelességérzet gyakran nem elég erős keresztülvinni (a dolgokat), de „a szeretet végig kitart.“

Jusson eszetekbe tehát, hogy amikor keményszívűek vagy

szívtelenek vagytok, a sötétségnek és kétségbeesésnek prófétáivá változtok. Jusson eszetekbe szintén, hogy a szeretettel és rokonszenvvel végzett cselekedet által többet tesztek egymásnak Isten és emberben való hite érdekében, mint bármi más megfogható dologgal. Azoknak inspirációi, akik egészségesek és tehetők számtalan és kiváló, de a betegek és szegényeké épen úgy alázatos revelációi lehetnek az isteninek az emberi természetben.

Ha eszetekbe jut most egy hely, hol egy kevéssel több szeretetet, egy kevéssel több jót tehettek, köszönjétek meg Istennek, hogy rá gondoltatok, mielőtt nagyon késő lett volna.

A szeretet való ténye az isteni eredetre következtet és a szeretet által az isteni eredet mond valamit, amit bármely más úton nem lehet elmondani. Következésképpen a szeretet az élet kulcsa lesz, mesterkulcsa minden misztériumának.

Manning hajós főtiszt, aki egy hősi életmentést hajtott végre a tragikus sorsú „Floridá“-n, meglepő dolgot mondott el beszélése végén a rádióban. Egyszerűen és élénken beszélt el, hogyan történt ténylegesen a mentés s ezekkel a szavakkal végezte: „Ők segítettek minket, mi segítettük őket s így megoldottuk az élet rejtélyét.“ Milyen nagyszerű állítás; prófétai és kinyilatkoztató! Hogy is jöhetett rá e gondolatra? Gondolkozzatok, mit jelent ez! A borzasztó tenger veszélye szemben állva a testvéri aggodás mély emberi érzésével és szenvedélyével, mely menteni akart még a saját életének feláldozása árán is. Mikor a mentőcsónak közeledett a majdnem elsüllyedt hajóhoz, a testvériség láncai összekapcsolták az embereket egy törekvésbe, hogy együttesen tegyenek meg mindent, amit meg kellett tenniök: azoknak a hajón, ezeknek a mentő csónakon. „Ők segítettek minket, mi segítettük őket s így megoldottuk az élet rejtélyét.“

A szeretet megoldja az élet, fájdalom, rossz, halál, világ-egyetemi struktúra rejtélyeit. A misztériumok bennük megmaradnak, mert túl esnek a mi véges felfogásainkon, de a szeretet mindbe beleviszi az emberi szívet, hurcolja a terhet, megvilágosítja az árnyékokat, menedéket nyújt, tudván, hogy ami látható, az muló, ami pedig láthatatlan, az örökké tartó. A szeretet melléjük áll a mesterkulccsal. Amint mondani szokás: „Szeretet nélkül senki sem találta meg a mennyek országának kapuját s nem is fogja megtalálni soha.“

Bizonyos, hogyha egy kevéssel többet tudunk szeretni, akkor a mi tanításunk Isten Atyaságáról és az ember testvériségéről mentes lesz a képmutatástól és csalástól. Ezek a nagy principiu-

mok akkor őszinte és hathatós manifesztációi lesznek a mi legfenköltebb életünknek. Egy ember a maga millióival, barát nélkül, koldusszegény. Az élet gazdagságai a szívben vannak. És ha az ilyen gazdagságok elvesztek vagy elhanyagoltatnak, semmi sem adhat boldogságot.

„Erős gyermeke Istennek, halhatatlan szeretet!“ Vele valóban Istennek gyermekei vagyunk, általa feltárul előttünk az életboldogság ajtaja. Mi nem mindig tudunk behatolni oda. Jézusnak állandóan birtokában volt a mesterkulcs, úgyszintén minden hozzá hasonló léleknek. Nektek is, nekem is birtokomban lehet. „Az, aki szeret, Istenben marad és Isten őbenne.“

Van egy keleti legenda, amely szerint a mennyország kapuja oly szűk, hogy egy ember egyedül sétálva nem képes áthaladni rajta; két ember egymás mellett menve, segítvén egymást, akadálytalanul beléphet; és amikor tíz ember jön egyik a másit segítvén a szeretetben, olyan tágnak találják a kaput, hogy egyik oldalon sem látják a kapufélfát.
